

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гойчук О.І. Продовольча безпека : [монографія] / О.І. Гойчук. – Житомир : Полісся, 2004. – 348 с.
2. Березін О.В. Проблеми формування продовольчого ринку України : [монографія] / О.В. Березін. – К. : Вища школа, 2002. – 211 с.
3. Продовольча безпека країни: стан та перспективи зміцнення / Керівник авт. кол. проф. Р.І. Тринько. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 304 с.
4. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство : [монографія] / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 632 с.
5. Родченко В.Б. Регулювання ринку хлібопекарської продукції у розрізі продовольчої безпеки регіону / В.Б. Родченко // Агро-світ. – 2010. – № 24. – С. 40–44.
6. Мелешко М.І. Державне регулювання ринку зерна і ринкових відносин та їх роль у системі забезпечення продовольчої безпеки / М.І. Мелешко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 10. – С. 61–64.
7. Принципи збалансування продовольчої безпеки : [монографія] / Кер. авт. кол. І.В. Федулова та ін.]. – К. : Кондор, 2014. – 378 с.
8. Волкова С.Ф. Проблеми ефективного розвитку хлібопекарної промисловості України / С.Ф. Волкова // Продовольча безпека: світові тенденції та національні особливості : матер. наук.-практ. конф. (Одеса, 25 вересня 2014 р.). – Одеса : Фенікс, 2014. – С. 43–47.
9. Наказ «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 02.03.2007 р. № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
10. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України у 2014 р. : стат. збірник / Відп. за вип. О.М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 55 с.
11. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України у 2009 р. : стат. збірник / За ред. Ю.М. Остапчука ; відп. за вип. О.М. Прокопенко. – К. : Держкомстат України, 2010. – 55 с.
12. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2014 р. : стат. збірник / Відп. за вип. А.О. Фризоренко. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 153 с.
13. Осташко Т.О. Регулювання зернового ринку в умовах зростання світових цін / Т.О. Осташко // Економіка підприємства. – 2008. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eip.org.ua/docs/EP_08_2_66_uk.pdf.
14. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2014 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – Ч. І. – 379 с.
15. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – Ч. І. – 380 с.
16. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – Ч. І. – 377 с.
17. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – Ч. І. – 368 с.
18. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2010 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – Ч. І. – 368 с.

УДК [628.26:620](4)

Мазур А.Б.
здобувач*Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова***УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ЩОДО ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ
ЯК ОСНОВНОЇ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТУ**

У статті розглянуто питання закордонного досвіду з енергозбереження як основної умови ефективного енергоменеджменту. Розроблено пропозиції стосовно створення умов розвитку ефективного енергоменеджменту в Україні. Підкреслена важливість розвитку комбінованого вироблення теплової та електричної енергії, використання місцевих відновлюваних енергетичних ресурсів й удосконалення систем централізованого теплопостачання.

Ключові слова: закордонний досвід, енергозбереження, енергоменеджмент, енергомісткість, енергоефективність.

**Мазур А.Б. ОБОБЩЕНИЕ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА КАСАТЕЛЬНО ЭНЕРГОСБЕРЕЖЕНИЯ КАК ОСНОВНОГО УСЛОВИЯ
ЭФФЕКТИВНОГО ЭНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТА**

В статье рассмотрены вопросы зарубежного опыта энергосбережения как основного условия эффективного энергоменеджмента. Разработаны предложения по созданию условий для развития эффективного энергоменеджмента в Украине. Подчеркнута значимость развития комбинированной выработки тепловой и электрической энергии, использования местных возобновляемых энергетических ресурсов и усовершенствования систем централизованного теплоснабжения.

Ключевые слова: зарубежный опыт, энергосбережение, энергоменеджмент, энергоёмкость, энергоэффективность.

**Mazur A.B. GENERALIZATION OF FOREIGN EXPERIENCE IN ENERGY SAVING AS THE BASIC CONDITION FOR EFFECTIVE
ENERGY MANAGEMENT**

The article is devoted to foreign experience in energy saving as the basic condition for effective energy management. Several proposals as for the creation of conditions for the development of efficient energy management in Ukraine have been developed. The importance of developing combined heat and electrical energy has been stressed, as well as the use of local renewable energy resources and improvement of district heating systems.

Keywords: foreign experience, energy saving, energy management, energy intensity, energy efficiency.

Постановка проблеми. На даний час ефективне та раціональне використання ресурсів є одним з найважливіших завдань економічного розвитку.

Оскільки населення зростає в усьому світі та розвиток міст прискорюється, зростає і навантаження на природні та економічні ресурси, тому метою забезпе-

чення кращого та безпечнішого життя в майбутньому стає раціональне використання обмежених ресурсів та енергії, адже від цього залежить подальший розвиток світової економіки та умов життя населення.

Країни Європи відносяться до енергодефіцитних територій, а Україна залишається найбільш енерговитратною у світі, оскільки за рахунок власних джерел паливно-енергетичних ресурсів задовольняє свої потреби у нафті на 10–15% і в природному газі – на 25–30% [1]. Енергомісткість валового внутрішнього продукту (ВВП) в Україні в два рази перевищує енергомісткість ВВП розвинутих країн світу, тому гостро постає питання енергозбереження, що реалізовується шляхом розробки та використання нових енергозберігаючих технологій, систем і засобів контролю енерговикористання та захисту довкілля від забруднення, а найважливіше – удосконалення енергетичного менеджменту. Виникає потреба вивчити закордонний досвід, узагальнити його та проаналізувати можливості його застосування в міському господарстві України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених вагомих вклад у розвиток дослідження теоретичних основ енергоменеджменту як ефективного засобу підвищення енергоефективності внесли Байдулін В., Волович О., Дробаха О.С., Іншеков С.М., Козуб О.М., Люк А., Пашенко Н., Плотник Л.А., Синица С., Шевченко В. та інші вчені [1–8]. Але сучасна концепція енергоменеджменту знаходиться в процесі розвитку, що обґрунтовує відсутність єдиної думки щодо реалізації енергоменеджменту в практиці сталого розвитку міст.

Мета статті полягає у вивченні закордонного досвіду щодо енергозбереження, його узагальненні та розробці пропозицій стосовно створення умов розвитку ефективного енергоменеджменту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Енергозбереження є однією з найбільш важливих практичних проблем, що існує в національній економіці. Досвід розвинутих країн вказує на те, що одним із ключових заходів з підвищення енергоефективності є впровадження енергетичного менеджменту на основі системного підходу.

У багатьох зарубіжних країнах бажання підвищення енергоефективності отримало характер національної ідеї, реалізація якої відбувається шляхом оптимізації енерговитрат, енергозбереження і розвитку відновлюваних джерел енергії. Для цього застосовується комплекс заходів з енергоменеджменту, поєднаний у систему, в якій енергозбереження стає засобом технологічного забезпечення розвитку економіки.

На даний час більшість розвинутих країн користуються національними цільовими програмами раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів, які охоплюють комплекс заходів з приводу вдосконалення структури споживання енергоносіїв, розвитку матеріально-технічної бази щодо оптимального використання ресурсів, контролю та обліку енергоспоживання. Акцентується увага на постійній заміні виробничих і комунальних технологій і енергоспоживаючого обладнання на більш енергоефективні, безперервно збільшується вироблення електроенергії і тепла на базі поновлюваних і нетрадиційних джерел енергії.

У країнах світу, де вирішуються питання енергозбереження, першим кроком на шляху підвищення енергоефективності були впроваджені заходи з поліпшення теплоізоляції будівель. На проведення таких робіт держава видавала кредити на льотних умовах,

і власник будівлі за умови впровадження енергозберігаючого обладнання і технологій мав право повернути державі тільки половину запозичених коштів чи не повертати зовсім. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки діє 15-відсоткова податкова знижка на інвестиції, спрямовані на теплоізоляцію будівель, а на технології відновлювання енергії знижка складає 30% з перших 2 тис. доларів і 20% – з наступних 7 тис. доларів. У США також встановлений податок за перевищення витрат енергії понад встановлений рівень виробниками обладнання для систем опалення, вентиляції, кондиціонування повітря [2]. При цьому у споживача є два варіанти правомірної поведінки – або він виконує вимоги федеральних органів та органів місцевого штату з енергозбереження, або платить штрафи за невиконання цих вимог. Незважаючи на жорстку обов'язкову основу, енергозбереження входить до стратегічних інтересів США, що розглядається як спосіб зменшення енергозалежності країни шляхом скорочення кількості ввезених нафтопродуктів та пошуку альтернативних джерел енергії.

З метою підвищення ефективності використання енергії у ряді країн діє нормативно-правова база, що регламентує енергозбереження споживачів. Наприклад, у Канаді, США, Нідерландах та Японії ефективно діють спеціальні закони щодо мотивації енергозбереження. У промислових розвинених країнах державне регулювання сприяє енергозбереженню в національному господарстві шляхом відповідних нормативних актів, урядових директив, спрямованих на економію палива і енергії в різних галузях економіки, які є ефективними і значною мірою реалізують цілі державної енергозберігаючої політики.

Сьогодні у всіх розвинених країнах використовуються методичні рекомендації, що регламентують можливості отримання субсидій на реалізацію енергозберігаючих заходів. У Німеччині для населення передбачено грошові заохочення (компенсації, бонуси та знижки на оплату комунальних платежів) при виконанні вимог енергоефективного законодавства. Власникам новобудов заохочення надаються у разі перевиконання законодавчих норм. На стимулювання витратних енергозберігаючих заходів німецька Федеральна служба економіки та експорту щорічно виділяє 500 млн. євро.

Досвід Німеччини для України є надзвичайно актуальним та корисним. Свого часу Східна Німеччина мала схожі проблеми з надмірним споживанням енергії, тому сьогодні своїм досвідом та технологіями вона може зробити свій внесок в розвиток енергозбереження в Україні [3]. Німеччина – країна, що використовує сучасні технології енергозбереження та альтернативні джерела енергії. Сьогодні одна третина всієї електроенергії надходить від вітроустановок. Близько 30% міських об'єктів обладнано сонячними батареями. На дахах будинків розміщено більше 100 тис. м² сонячних батарей. Вироблена таким чином енергія подається в міську мережу. При придбанні органами державної влади, адміністративними установами електронних приладів перевага надається таким, що споживають найменшу кількість енергії [4].

Німеччина є лідером сфери вітроенергетики: на території країни розміщено й успішно діють не менше 20 тис. повітряних генераторів. Виробництво вітрової енергії та вітрових генераторів орієнтовано на експорт. Близько 70% вітроустановок реалізують на світовому ринку.

Цікавим є ще й той факт, що енергетичний паспорт будівлі в Німеччині повинен містити два розділи пропозицій з енергозбереження. Перший розділ

містить недорогі, швидкоокупні заходи, другий – більш витратні, комплексні пропозиції щодо модернізації будівлі (заміна вікон, теплоізоляція фасаду, використання поновлюваних джерел енергії). При цьому німецькі програми з енергоефективності фінансуються не державою, а банками та великими корпораціями.

Нідерланди також є одним з лідерів розвитку вітрової енергетики та енергетики з використанням біопалива. Значні досягнення мають місце у створенні когенераційних систем і теплових насосів.

У Японії в 1980-х роках були прийняті нормативи для житлових будівель, що передбачають зменшення енергоспоживання на опалення і кондиціонування до 40%. У 1997 р. відбулося посилення нормативу до 60%. Будівельні компанії отримували більш вигідні умови кредитування при дотриманні цієї вимоги.

У Норвегії головним принципом формування ціни на електроенергію є її ринкова вартість, так як ринкові ціни на ресурси забезпечують більш швидку окупність енергозберігаючих заходів.

У Швейцарії інвестори, що вкладають кошти в будівництво будівель з низьким енергоспоживанням, отримують державну субсидію у розмірі 50 тис. євро. Аналогічні механізми застосовуються і в інших країнах. Наприклад, у Франції до власників, що утеплюють будинки, які здані в експлуатацію до 1977 р., застосовуються податкові пільги в розмірі 40% від загальної суми витрат на утеплення. У США енергетичні компанії встановлюють пільгові тарифи на оплату енергії для енергоефективних будівель. В Австрії на опалення та гаряче водопостачання домашні господарства витрачають близько 4,5% свого бюджету. Уряд країни за допомогою спеціалізованого банку здійснює субсидування за кількома напрямками: охорона навколишнього середовища та енергозбереження (25%), інвестиції для обладнання теплоелектроцентралю (від 10 до 20%), гранти на поліпшення теплових характеристик старих будинків (25–30%) [5].

Цінним та корисним для України є досвід Польщі, адже наші країни мають багато спільного. Довгий час Польща була «вугільною країною», яка використовувала вугілля як головний енергоресурс, проте на даний час ця країна стала на шлях однієї з найенергоєфективніших країн Євросоюзу завдяки проведенню реформ та впровадженню енергоефективних технологій. Україна має велику кількість вугілля, і тому досвід нашого сусіда у нейтралізації негативних наслідків його використання та застосування є дуже корисним. У Польщі першим вагомим кроком було приведення національного законодавства у повну відповідність до нормативно-правових документів Європейського Союзу. У країні налагоджена ефективна та цілеспрямована робота державних та місцевих органів влади, фінансових установ та комерційних структур, суб'єктів господарювання щодо реалізації заходів з енергозбереження у житловому секторі, ефективного використання місцевих ресурсів та електроенергії, впровадження геотермічної енергетики, виробництво біогазу, утилізація сміття, отримання теплової та електричної енергії шляхом спалення соломи та інших рослинних відходів [6].

У червні 2013 р. урядом Польщі було прийняте рішення про відстрочення будівництва двох нових атомних електростанцій на території країни, щоб використати фінансові ресурси для будівництва сучасних електростанцій, що працюють на органічному паливі, та розповсюдження використання енергії з відновлюваних джерел.

Останнім часом у Польщі розпочато використання такого енергоносія, як сланцевий газ. Таким чином, країна зменшує свою залежність від імпортичних енергоресурсів, залучаючи для цих цілей власні природні запаси.

Польща має позитивний досвід змішаного фінансування енергетичних проектів (кошти Євросоюзу, міжнародних фондів-донорів, екологічних фондів, бюджету), де ефективно застосовується система податкових пільг.

Також у Польщі був прийнятий Закон щодо терморегуляції, головними завданнями якого було підвищення нормативних показників річного теплоспоживання будівель та підвищення вимог до характеристик коефіцієнтів теплопередачі за допомогою поелементних частин огорож стін будівель.

У результаті реалізації цього закону з'явилась реальна можливість суттєво підвищити енергоефективність будинків у Польщі, значно скоротити витрати на їх теплове забезпечення, зменшити викиди в атмосферу шкідливих речовин [6].

Цінним є і досвід Швеції у сфері пасивного енергозбереження. Пасивне енергозбереження дає можливість на одну третину зменшити витрати енергії для опалення. У м. Брогаден завершується реалізація проекту пасивного збереження, де реконструюють муніципальні багатоквартирні будинки, збудовані у 1970 р. і внесені до реєстру на капітальний ремонт. Проект фінансується Шведським енергетичним агентством і здійснюється в рамках програми скорочення енергоспоживання на 20% [7].

Для підвищення темпів енергоефективності необхідно покращувати стандарти енергоефективності будівель, упроваджувати високі тарифи на викиди вуглецю в атмосферу, встановлювати «розумні» енергомережі і лічильники споживання енергії, проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу з населенням, а також укріплювати потенціал по збору даних про енергоємності, цільові показники енергоефективності, міри політики і інвестування. Також особливу увагу слід надати системі управління при побудові енергетики сталого розвитку суспільства та підвищення енергоефективності кінцевого споживача, яка повинна формуватися на принципах Міжнародного стандарту ISO 50001 «Системи енергетичного менеджменту», який ефективно впроваджується в усьому світі [8].

Україні варто перейняти досвід закордонних країн щодо кредитної лінії для фінансування енергоефективності житлового сектору. Для цього необхідно залучити місцеві банки щодо видачі позик підприємствам та житловим будинкам для інвестування в енергоефективність та відновлювану енергетику. Очікуваний вплив від упровадження кредитної лінії полягає у значній економії електроенергії, зменшенні викидів CO₂ та отриманні населенням менших рахунків за електроенергію.

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що країни з розвинутими економіками приділяють значну увагу питанням енергоефективності. Ефективні заходи у сфері енергоменеджменту досягаються шляхом реалізації таких напрямів, як розвиток комбінованого вироблення теплової й електричної енергії, використання місцевих відновлюваних енергетичних ресурсів та удосконалення систем централізованого тепlopостачання, що доцільно було б запровадити в міському господарстві України.

Для поліпшення ситуації в Україні необхідно створити умови економічного стимулювання суб'єктів

господарювання до підвищення ефективності використання енергоресурсів, перейняти досвід програм будівництва енергоефективних та «пасивних» будинків, удосконалити механізми фінансування заходів з економії енергії та енергетичної модернізації споруд, створити системи управління житловими будинками, запровадити програми вдосконалення технології щодо зниження об'ємів споживання енергії, використати досвід так званих енергопаспортних споруд Німеччини.

Для впровадження ефективного енергоменеджменту в Україні в першу чергу необхідно економити наявні енергоресурси і ефективно ними розпоряджатися, стимулювати споживачів до енергозбереження, роз'яснювати населенню, що таке енергоефективність та енергозбереження і як жити в економ-режимі.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою заходів щодо адаптації національного законодавства України до умов, що мотивують населення до енергозбереження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волович О. Україна і держави Перської затоки: співпраця в енергетичній сфері / О. Волович // Чорноморська безпека. – 2013. – № 2(28). – С. 63–75 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://od.niss.gov.ua/content/articles/files/Ukrayina----Perska--zatoka---2-0de18.pdf>.
2. Світовий досвід створення національної енергетичної стратегії. Українські реалії, екологічний аспект / Є.М. Іншеков, О.М. Козуб, О.С. Дробаха [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://energy.kpi.ua/files/2009_2/%E2%84%9611.pdf.
3. Синиця С. Енергоефективність у Німеччині – можливості для України / С. Синиця [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/Zvit_Sinitsa_ukr_end.pdf.
4. Байдулін В. Світовий досвід упровадження енергоефективності в контексті пріоритетних напрямів економічного розвитку України / В. Байдулін // Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки та перспективи : зб. наук. праць. – К. : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2014. – Вип. № 5. – С. 3–11.
5. Люк А. Плекайте енергоефективність / А. Люк // Україна комунальна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kg-portal.com.ua/publication/one/plekajte-jenergojefektivnst-33771>
6. Пашенко Н. Енергоефективна та енергозберігаюча політика Польщі / Н. Пашенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bhfoundation.com.ua/news/news_639.html.
7. Шевченко В. Використання енергозберігаючих технологій в країнах ЄС: досвід для України / В. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/262>.
8. Іншеков Є.М., Плотник Л.А. Аналіз світових тенденцій створення сталої енергетики з практикою енергоменеджменту / Є.М. Іншеков, Л.А. Плотник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eete_2014_2_10.pdf.

УДК 339.166:339.37

Марков Б.М.

*кандидат економічних наук,
Дніпропетровський університет
імені Альфреда Нобеля*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДОВОЛЬЧИМИ ТОВАРАМИ

У статті досліджено сучасні теоретичні аспекти розвитку роздрібною торгівлі продовольчими товарами. Розглянуто сучасні способи організації роздрібною торгівлі продовольчими товарами. Наведено основні підходи щодо визначення форматів роздрібною торгівлі.

Ключові слова: роздрібна торгівля, продовольчі товари, розвиток, конкуренція, методи.

Марков Б.М. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫМИ ТОВАРАМИ

В статье исследуются современные теоретические аспекты развития розничной торговли продовольственными товарами. Рассмотрены современные способы организации розничной торговли продовольственными товарами. Приведены основные подходы к определению форматов розничной торговли.

Ключевые слова: розничная торговля, продовольственные товары, развитие, конкуренция, методы.

Markov B.M. THEORETICAL ASPECTS OF GROCERIES RETAIL TRADE DEVELOPMENT

The article examines theoretical aspects of modern retail groceries trade. Groceries and modern methods of groceries retail trade have been considered. The basic approaches to the definition of retail trade formats have been provided.

Keywords: retail trade, groceries, development, competition, methods.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство розвивається в умовах численних загроз. Так, нерівномірність виробництва та споживання продуктів харчування, недостатній розвиток сільськогосподарського виробництва є передумовами проблем з продовольством і формують продовольчу небезпеку. І, навпаки, продовольча безпека залежить від функціонування та розвитку ринків продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції.

Ринки, на яких здійснюється торгівля, забезпечують ефективний розподіл продовольчих товарів,

а їх розвиток залежить від рівня розвитку виробничо-комерційних відносин провідних економічних суб'єктів, рівня платоспроможності споживачів, використання маркетингових підходів тощо.

Негативно на розвиток торгівлі продовольчими товарами впливають кризові явища, диспаритет інтересів продавців, посередників і споживачів та інші чинники.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні вітчизняні дослідження О. Азарян, В. Апопія, М. Белявцева, О. Горбенко, Н. Міценко, А. Саво-